

بررسی یک معضل پراهمیت و تأثیرگذار در جامعه ایران

نارضایتی از شغل؛ بحرانی همه گیر

در هر حال محیط کار هر انسانی خانه دوم او به حساب می آید و چه بسیار افرادی که بیشتر ساعات شبانه روز خود را مجبورند در محیط های کاری بگذرانند. ساده پیداست که این محیط نیز همچون خانه باید برآورنده حداقلی از نیازهای روحی و روانی افراد باشد تا آنها بتوانند ضمن کسب درآمد به ارتقای دانش حرفه ای خود پرداخته و خدمتی صادقانه ارائه دهند. عوامل متعددی وجود دارد که در کنار هم می توانند ایجاد کننده رضایت شغلی در افراد باشد. میزان درآمد، وجه اجتماعی، امکان ارتقای شغلی، نحوه مدیریت در محل کار، عدم تبعیض و میزان آگاهی فرد از شغل خود از مهمترین عوامل ایجاد رضایت شغلی در افراد است. میزان درآمد به عنوان عاملی در انتخاب شغل در بسیاری از موارد حتی می تواند باعث نادیده گرفتن عوامل دیگر باشد.

اما دکتر دادگران مدبری کارشناسی ارشد مدیریت رسانه، عوامل متعدد دیگری را بیش از موقعیت مادی، در انتخاب شغل مؤثر می داند. مهمترین عوامل از نظر او وجوهای اجتماعی، احترام به ارزش کار افراد، ساعات کار، امنیت، فرصت کن اینستا یک اداره است یا یک کارگاه کوچک... شاید هم یک مغازه و تو مانده ای محصور بین دیوارهایی که شب و روز را یکی کرده اند. بدون شادی، آرامش و حتی لحظه ای رؤیا و خیال... در عوض با دنیایی اضطراب و دلهره... برای تفریح نمی کنده که زیر سقف خانه آسمان روزهای خاکستری ات را شب کنی و شب های بی ستاره ات را تا صبح، به امید آمدن فردا پلک بزنی. تو فقط می دانی که چرخ زندگی ات باید بچرخد و چرخش این چرخ، گاهی در کوچکی کوه چاهی آشنای شهر و دیارت است، هماغه با یا گرفنی و بزرگ شدی و هود می گرفته غریب... شهری با آدم های غریبه... خیابانهای دود گرفته! فرض کن داخل یکی از همین خیابان های دود گرفته محل کار توست؛ انتهای خیابان دلتنگی، بعد از کوچه فرسایشی، بیست بی حوصلگی و این تنها آدرس رسمی آن است...

مینا مولایی

انسان بخش عمده ای از ساعات خود را در محیط کار طلی می کند و با رخدادهای بسیاری روپرو می شوند که بنا به برداشت آنها، می توانند نقش استرس را داشته باشند. استرسهایی که در مجموع استرس های شغلی نامیده می شوند و می توانند در درازمدت همراه با خود فرسودگی ایجاد کنند. ناراضایتی شغلی از جمله شایعترین پیامدهای استرس شغلی است و استرس شغلی نیز آثار و عوارض جدی از قبیل زیان اقتصادی و اجتماعی را به دنبال دارد. در حقیقت به علت محدودیتهایی که برای افراد در انتخاب شغل وجود دارد، اگر فردی شغلی را از روی ناچاری و به طور تصادفی انتخاب کند، به بیانی باید یک عمر فتنه ای شش روز و روزی هشت ساعت را با ناراحتی بگذراند. ناراضایتی از شغل یکی از مشخصه های زندگی چنین فردی است. نتیجه این وضع در بازه کار او و سرانجام در وضع اقتصادی جامعه تأثیر منفی خواهد گذاشت. تا جایی که این امکان وجود دارد، فردی که رضایتش از شغلی مدتی تغییر شده که این گذشتگی از ضایع شدن حق عسرل دیگران موجب اتلاف سرمایه های جامعه می شود.

نشانه های ناراضایتی در دنیای امروز

اما نشانه های ناراضایتی از شغل در دنیای امروز و با ارقام به عمومیت داشتن این مسأله بین جوامع شغلی اشاره می کند. برای مثال بر اساس نظر سنجی ای که چندین پیش سازمان ملی جوانان یا حضور بیش از ۹۰۰ جوان انجام داده است، بیش از ۵۰ درصد آنان از شغل خود اعلام ناراضایتی دارند. همچنین براساس نتایج پژوهش «بررسی عوامل مؤثر بر افزایش کارایی معلمان مقطع ابتدایی» یک شهرستان ارک، تنها ۲۵ درصد معلمان مقطع ابتدایی این شهر از شغل خود اعلام رضایت کرده اند. درباره یارحمدهی، کارشناس ارشد مدیریت دولتی در باره ناراضایتی این تحقیق می نویسد: ۷۵ درصد معلمان مقطع ابتدایی نسبت به شغل خود علاقه کم و متوسط دارند. بر این اساس، ۷۲ درصد معلمان مقطع ابتدایی، احترام و منزلت اجتماعی معلمان در جامعه را کم، ۲۲ درصد متوسط و تنها پنج درصد منزلت این شهر را زیاد و خیلی زیاد بیان کرده اند. همچنین، ۸۷ درصد معلمان میزان دریافت حقوق و مزایا را در میزان کارایی و خیلی زیاد، دو درصد کم، ۱۰ درصد متوسط، عنوان کرده اند. نتایج تحقیقات در پژوهشنامه علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی نیز نشان می دهد و نیز یکان مسن به علت دار بودن موقعیت شغلی مناسب تر و رفاه نسبی بالاتر، از شغل خود به عنوان پزیشک عمومی رضایت بیشتری دارند. براساس نتایج این تحقیق، در مجموع ۱۱ درصد از مطالعه شوندگان از رضایت شغلی در میزان خیلی زیاد، ۴۱ درصد از رضایت متوسط و ۴۸ درصد از رضایت کم و یا خیلی کم برخوردار بوده اند.

خواهند داشت. اما دکتر یوسفی اقتصاددان و استاد دانشگاه در این باره می گوید: انسان با توجه به نیروی توجیه گری خود سعی می کند کارگری و یا تحریب کار را با ناراضایتی توجیه کند. به اعتقاد او هنگامی که جوانی می بیند تلاش او در تعیین سرنوشتش تأثیر چندانی ندارد و مدیران به راحتی برای آینده او تصمیم می گیرند به راحتی ناامید می شود؛ این ناامیدی برای کشوری مانند ایران که اکثر جمعیت آن جوان است خسارت جبران ناپذیری خواهد داشت. این اقتصاددان خاطرنشان می کند: هنگامی که جوانی می بیند تحصیلات دانشگاهی تأثیر زیادی در ارتقای شغل یا کارایی او ندارد و با این که با تلاش و کار نمی توان به همه اهداف خود دست یافت، انگیزه خود را برای مفید بودن برای جامعه از دست می دهد. در حالی که در فضای حرفه ای ما شایسته سالاری، علم، صداقت و کار و تلاش خریدار چندانی ندارد، چگونه انتظار داریم جوانان از شغل خود رضایت داشته باشند.

بر اساس نظر سنجی ای که چندین پیش سازمان ملی جوانان با حضور بیش از ۹۰۰ جوان انجام داده است، بیش از ۵۰ درصد آنان از شغل خود اعلام ناراضایتی کرده اند

دکتر خورشیدی کارشناس مسائل اقتصادی نیز در این باره معتقد است: از دید کلی، بحث ناراضایتی از شغل را می توان به دو شکل تعبیر کرد، نخست اصل شغل که باعث عدم رضایت فرد می شود و دوم محیط فعالیت فرد باشد. این موجب می شود تا ناراضایتی هایی برای وی به وجود آید. کارشناس مسائل اقتصادی همچنین می افزاید: بی عدالتی در به دست آوردن شغل مناسب نیز از عوامل مهم دیگری است که باعث به وجود آمدن ناراضایتی در افراد می شود. دکتر خورشیدی در ادامه می گوید: هنگامی که فرد می بیند دوستش با مدرک تحصیلی مشابه و تنها به دلیل داشتن ارتباط یا پارتنری، جایگاه و شغل بهتری نسبت به او دارد، حتی اگر شغل مناسبی هم داشته باشد باز احساس ناراضایتی می کند که متأسفانه این مسأله در جامعه ما کم نیست و آشکارا قابل مشاهده است.

۷۵ درصد معلمان مقطع ابتدایی نسبت به شغل خود علاقه کم و متوسط دارند. بر این اساس، ۷۲ درصد معلمان مقطع ابتدایی، احترام و منزلت اجتماعی معلمان در جامعه را کم، ۲۲ درصد متوسط و تنها پنج درصد منزلت این قشر را زیاد و خیلی زیاد بیان کرده اند. همچنین، ۸۷ درصد معلمان میزان دریافت حقوق و مزایا را در میزان کارایی زیاد و خیلی زیاد و ۱۰ درصد کم، دو درصد متوسط و ۱۰ درصد کم کرده اند

به اعتقاد این استاد دانشگاه، از بعد مقایسه می توان به اثر مشاهده محیط های دیگر نیز بر ایجاد و یا افزایش ناراضایتی در افراد اشاره کرد. چراکه امروزه به دلیل انفجار اطلاعات، نسل جوان به راحتی می تواند دنیا را دیده و رفاهی بهتری نسبت به او برخوردار هستند ناراضایتی و احساس گریز از کار در او ایجاد می شود.

دکتر احمدی روانشناس با اشاره به وجود رابطه ای مستقیم و کاتنگ میان کارایی سازمان ها و رضایت مندی شغلی در جامعه می گوید: در هر حرفه ای افراد مختلف، به میزانی که از شغل خود رضایت داشته باشند می توانند فعالیت و برنامه ریزی عمیق تری برای کارهای خود داشته باشند و در نتیجه بازده کاری بهتری نیز خواهند داشت. او روانشناس معتقد است: هنگامی که افراد در محیط کار آموزش ببینند شناخت بیشتری نسبت به حرفه خود پیدا می کنند و آن را بهتر انجام داده و در نهایت رضایت بیشتری از شغل خود دارند.

دکتر خورشیدی ادامه می دهد: محیط از ابعاد مختلف فیزیکی، همکاران، روابط مدیریت با کارکنان و امکانات رفاهی بر روی رضایت افراد تأثیر می گذارد که متأسفانه به این مسائل کمتر توجه می شود؛ از سوی دیگر وجود افرادی با درآمدهای بسیار بالا در ادارات دولتی که کارمندان با درآمدهای بسیار پایین در آن مشغول به کار هستند نیز باعث تشدید این ناراضایتی ها می شود.

وی ثبات شغلی را از عوامل مهم دیگر در این امر دانسته و معتقد است: در جامعه ما افراد همواره بر این باورند که شغل ثابتی ندارند و پیوسته به دنبال شغل بهتری می گردند. مسأله صوری که اکثر نسل به دوام شغل خود اطمینان نداشته باشند، با تلاش بیشتر در شغل خود پیشرفت کرده و از جایگاه بهتری بهره مند می شوند و رضایت بیشتری از شغل خود

تزلزل بهره روری در جامعه ما مشهود می شود. در همین راستا عده ای از کارشناسان نیز به وجود نداشتن مسأله شایسته سالاری در کشور به عنوان عاملی در جهت ایجاد ناراضایتی شغلی اشاره می کنند. دکتر زهرا نژادبهرام استاد حقوق در دانشگاه، در این زمینه می گوید: متأسفانه طراح ساختار سیستم مدیریتی براساس شایستگی نبوده و گزینشها شایسته مدار نیست. افراد برای کارهای دیگری عشق و علاقه و ذوق داشته اند اما به کارهای دیگری گمارده شده اند. این افراد وقتی وارد کار می شوند، چون کار نمی تواند افاضشان کند یا تربیت شغلی آنها با آن شغل همگونی ندارد، طبیعتاً احساس ناراضایتی می کنند.

رابطه ناراضایتی از شغل و ابتلا به انواع بیماری در گفته محققان آلمانی ناراضایتی شغلی درصدا ابتلا به بیماری های قلبی و افزایش فشار خون را به میزان دو برابر افزایش می دهد. به نوشته روزنامه یوسیتیس «بازل»، پژوهشگران دانشگاه دوسلدورف آلمان از مطالعه رفتاری چند هزار شرکت کننده ساکن اروپا در این طرح دریافتند ضمایع شدن خطررات ناشی از ناراضایتی شغلی و تحمل استرس های حاصل از آن ظرف مدت پنج تا ده سال فرد را بیمار می کند و یا منجر به مرگ وی می شود. متخصصان دریافتند در کارمندانی که از تبعه بالایی شغلی برخوردارند اما هیچ پاداشی را در مقابل دریافت نمی کنند، هورمون های مولد استرس و خون به طور قابل توجهی افزایش می یابند. برپایه این گزارش، بی اهمیتی نسبت به دستورالتهای مافوق، مضمور نبودن شانس ارتقای شغلی و نیز نداشتن امنیت شغلی از جمله مواردی است که بر اثر این نوع اضطراب های شغلی ممکن است در طبقه کارگر و کارمند به ویژه در مردان بروز کنند.

کارشناسان به منظور پیشگیری از این ناراضایتی ها و تأمین نیازهای شغلی کارمندان شرکت ها و مؤسسات، آموزش مداوم مدیران و کارمندان و در نظر گرفتن شرایطی را برای تقسیم بخشی از سود شرکت ها در میان مستخدمان توصیه می کنند. مطالعات علمی نشان می دهد سرمایه گذاری و بهره گیری از چنین اقداماتی از لحاظ اقتصادی برای شرکت ها، ارزش و منفعت اقتصادی به همراه دارد.

اما گذشته از ناراضایتی های جسمی که ناراضایتی های شغلی برای جوامع شغلی به بار می آید، ناراضایتی ها و اختلالات ضایع روانی می رسیم؛ بر این اساس اختلالات روانی در زنان خانه دار ایرانی ۵/۱۸ درصد، مردان بیکار ۱۲/۰۵ درصد، کارگران ۷/۶ درصد و کارمندان ۶/۹۹ درصد است.

دکتر محمدتقی یاسمی با بیان اینکه زنان خانه دار و متأهل بیشتر در معرض استرس قرار دارند بر ضرورت وجود برنامه های سلامت روان زنان خانه دار مداخله تأکید می کند. وی با بیان اینکه بر اساس نتایج پژوهش استرس شغلی در زنان دارای تحصیلات بسیار بالا نیز شایع است، ادامه می دهد: نداشتن وقت برای استراحت کافی، ناراضایتی از ساعات کار و وجود فشارهای روانی محیط کار مهمترین عوامل استرس زا در محیط شغلی زنان بوده است.

از رضایت یا بهره روری رضایت شغلی منبع اصلی بهره روری نیروی کار است. این جمله فصل مشترک نظرات کارشناسان مختلف است. چراکه هر قدر میزان رضایت شغلی در نیروی کار کاهش یابد بهره روری این افراد نیز برای سازندگی کشور کمتر خواهد شد.

